

Zeldzame broedvogels 2019: Ijseend, Bonte Strandloper, Velduilen en veel meer

In november kwamen de broedvogel-districtscoördinatoren bij elkaar in Vierhuizen Gr. Hieronder wat nieuwtjes uit het Meetnet Broedvogels, aangevuld met onder andere informatie van werkgroepen en Waarneming.nl. Niet alles is geverifieerd en het volledige overzicht komt t.z.t. in het broedvogelrapport.

De winter was zacht met in De Bilt een gemiddelde temperatuur van 5,2 °C, bijna 2 graden boven normaal en goed voor een negende plek in de top 10 van zachtste winters sinds 1901. Dit kwam voornamelijk voor rekening van december en februari. Het voorjaar was zacht, met name in maart en april, en de zomer was zeer warm met op 25 juli de hoogste temperatuur ooit gemeten (40,7 °C in Gilze-Rijen NB). Sinds 1901 waren slechts drie zomers warmer, de warmste was die van 2018.

Zwanen t/m roofvogels

Het enige nest van een paar **Wilde Zwanen** in Zuidwest-Drenthe leverde geen vliegvlugge jongen op.

Een ronduit spectaculaire nieuwe broedvogel voor Nederland is de **Ijseend** die 'uit het niets' ineens op de Marker Wadden ging broeden. Eind juni kon het vrouwtje prachtig worden gefotografeerd met 4 pulli. De dichtstbijzijnde broedgebieden liggen in Scandinavië. Een tweede paar verbleef tot half mei bij Lienden Gl. Daarna werd alleen het vrouwtje nog gemeld.

Bijzonder was de vondst van een **Pijlstaart**-nest (9 eieren) in de Brabantse Biesbosch. In het sinds 2010 bezette broedgebied in Friesland werden 5 nesten van **Nonnetjes** gevonden.

Zekere broedgevallen **Roodhalsfuten** ontbraken in Drenthe voor het eerst sinds

de jaren negentig, zelfs op de vaste broedplaats Diependal (wel 2-4 territoria), waarschijnlijk door de droogte. Broedpogingen waren er wel op Ameland (nest), in het Volkerakmeer (solitaire vogel met nestbouw) en in het Drontermeer (nestindicerend gedrag).

Na een dip in 2017 met slechts 9 gemelde territoria lijken **Woudapen** wat te herstellen. In 2018 werden er 14 gevonden en op dit moment zijn er 20 bekend uit 2019 (Groningen 2, Overijssel 3, Gelderland 1, Flevoland 1, Zuid-Holland 8, Noord-Brabant 5).

De minimaal 30 paren **Kwakken** betreffen, zoals gebruikelijk, met name (nakomelingen van) vogels afkomstig uit gevangenschap. In Artis, Amsterdam, was het aantal met 18 nesten weer op niveau (in 2012-17: 17-24 nesten, maar in 2018 slechts 8 door late vorst en voorjaarsstorm). Nesten of territoria waren er ook in Middelburg Zl (3 nesten, waarschijnlijk 9 vliegvlugge jongen), Alphen a/d Rijn (5), de Biesbosch (2), Kinderdijk ZH (1) en Ooltgensplaat ZH (1).

Een paar **Visarenden** voerde in een boomnest in de Brabantse Biesbosch 3 jongen waarvan er hooguit 1 uitvloog. In een hoogspanningsmast elders in dit gebied bracht een paar op bijna 65 meter hoogte een mannetje groot dat op 10 juli geringd is. In de Sliedrechtse Biesbosch bleef het bij nestbouw. In het Midden-Limburgse

*Kwak, juveniele vogel met pluiz op de kop, Middelburg, 1 mei 2019.
Foto: Marcel Klootwijk*

Maasplassengebied bouwde een paar aan een kunstnest (geplaatst november 2018), maar er werden geen eieren gelegd. Een uitgebreid artikel over Visarenden in 2014-19 verschijnt binnenkort in De Takkeling (Werkgroep Roofvogels Nederland).

Hoopgevend was de vestiging van 7 paar **Blauwe Kiekendieven** op het vasteland in Groningen, waarvan 4 succesvol (Grauwe Kiekendief – Kenniscentrum Akkervogels, GKA). In het Waddengebied zaten broedparen op Terschelling (2, succesvol) en Texel (minimaal 1).

In 2017 broedde er voor het eerst een zuiver paar **Steppiekiekendieven** in Nederland, er vlogen 4 jongen uit. Het vrouwtje van het paar kwam in 2018 terug en deed een, in de eifase mislukte, broedpoging met een Grauwe Kiekendief. In 2019 bracht een zuiver paar in hetzelfde gebied 6 jongen groot (GKA). Opmerkelijk genoeg zorgde één van de jongen uit 2017 in 2019 voor het eerste broedgeval ooit in Spanje. De GKA volgde ook dit jaar weer nauwgezet alle **Grauwe Kiekendieven**. Met 52 paren en maar liefst 142 uitgevlogen jongen was het een uitstekend seizoen.

Er werden 11 nesten van **Rode Wouwen** gevonden waarvan er 9 succesvol waren (De Takkeling 27-3, 2019). De Nederlandse nesten lagen in Drenthe (1; succesvol), Overijssel (5; waarvan 4 succesvol), Gelderland (2; 2) en Limburg (3; 2). In totaal vlogen er bij deze paren 28 jongen uit. De jongen werden voorzien van een zender (10) of kleurring (bijna allemaal) om informatie te verzamelen over terrein-

Een bijzondere nestvondst van een Pijlstaart in de Biesbosch, 29 april 2019.

Foto: Albert de Jong

gebruik, dispersie, migratie en vestiging als broedvogel (Stef van Rijn en Willem van Manen in samenwerking met GKA).

Zwarte Vrouwen nestelden in Noord-Brabant (2 uitgevlogen jongen) en Zuid-Limburg (mislukt in eifase of jongenfase), mogelijk ook elders.

Op 15 plekken werden nestbouwende **Zeearenden** waargenomen, verdeeld over Noord-Nederland (4), het IJsselmeergebied (5), het Rivierengebied (1) en Zuidwest-Nederland (5). De 13 daadwerkelijk broedende paren brachten 14 jongen groot (De Takkeling 27-3, 2019). Vier jongen werden door de Werkgroep Zeearend met een GPS-zender uitgerust om inzicht te krijgen in o.a. terreingebruik.

Rallen t/m sterns

Met waarschijnlijk amper 40 territoria was het een mager jaar voor de **Kwartelkoning**, vergelijkbaar met het dieptepunt deze eeuw (41 in 2017).

Roepende **Klein Waterhoentjes** werden gemeld in het Zuidlaardermeergebied Gr, de Onlanden Dr, de Weerribben Ov en Valkenswaard NB. Met minstens 33 territoria, vrijwel alle goed gedocumenteerd met een geluidsopname, deed het **Kleinst Waterhoen** het prima. De vogels zaten in Friesland (3), Groningen (12, waarvan 11 in het Zuidlaardermeergebied), Drenthe (2), Overijssel (3), Gelderland (1), Flevoland (2), Utrecht (2), Noord-Holland (2), Zuid-Holland (2), Noord-Brabant (3) en Limburg (1).

De groeiende populatie **Kraanvogels** telde 35 paren (kraanvogels.net). Ongeveer 25 brachten het tot eileg en 9 daarvan hadden kuikens. Van de minimaal 15 kleine kuikens werden er 6 vliegvlug. Het was voor het tweede opeenvolgende jaar erg droog in Nederland waardoor normaliter natte gebieden kwetsbaarder werden (verstoring, predatie). De meeste paren zaten in Drenthe en Friesland (27). Daarbuiten werden paren gemeld uit de Engbertsdijkerven Ov (1), Haaksbergerveen Ov (2), Wierdense Veld Ov (1) en het Korenburgerveen Gl (2). Bij

solitaire paren in de Mariapeel en de Grootte Peel (NB/Lb) bleef onduidelijk of ze tot nestbouw overgingen.

Sinds 2004 is de **Steltkluut** een jaarlijkse broedvogel. In 2019 doken zeker 20 broedparen op in Groningen (minstens 4 in Zuidlaardermeergebied en 2 elders), Overijssel (2), Utrecht (1), Noord-Holland (1), Zuid-Holland (4), Zeeland (1) en Noord-Brabant (5)

Zeer onverwacht was de vondst van een **Bonte Strandloper**-nest met 4 eieren op de Marker Wadden. De laatste gepubliceerde nestvondst was in 1986 in het Lauwersmeer.

Nieuwkomer **Pontische Meeuw** is aan een opmars bezig met dit jaar minimaal 18 zuivere paren en 3 mengparen. De grootste vestiging was bij Lelystad Fl: 12 paren en een mengpaar met Zilvermeeuw.

In het Zuidlaardermeergebied Gr kwamen **Witwangsterns** tot broeden in de Oostpolder (ca. 15 paren) en de Onnerpolder (20), waarmee nu 8 jaar achtereen gebroed is in of nabij dit gebied.

Uilen t/m gorzen

OehoeWerkgroep Nederland meldde dit jaar 28 nesten en 11 territoria zonder nest(vondst). De **Oehoes** zaten in Limburg (13 resp. 6), Overijssel (3; 3), Gelderland (7; 0), Noord-Brabant (4; 2) en, als nieuwe broedvogel voor de provincie, Drenthe (1; 0).

Dankzij een regionaal overvloedig voedselaanbod was het een topjaar voor de **Velduil**. Veldmuizen piekten in Friesland vooral in klei- en klei-op-veengebieden. De minstens 70 uilenparen zaten vrijwel alle in regulier boerenland. Er vlogen zo'n 130 jongen uit waarvan 94 met een ring. Elders werden nesten in boerenland gemeld in Groningen (1), Gelderland (3-4) en een paar kilometer buiten Utrecht-stad (5 eieren, niet succesvol). Tijdens een vergelijkbare muizenuitbraak in 2014 werden 44 nesten

IJseend met pulli, een onverwachte nieuwe Nederlandse broedvogel. Marker Wadden, 27 juni 2019. Foto: Eric Menkveld

gevonden op het vasteland van Friesland en enkele nesten elders. In 2019 mislukten, in vergelijking met 2014, relatief gezien meer nesten door maaien, deels direct en deels indirect (nest verlaten of gepre-deerd na het maaien). In Zeeland broedde een paar buitendijks op een schor, in het Waddengebied zaten paren op Terschelling (2) en Schiermonnikoog (1).

Na een late koudegolf in de winter van 2017/18 halveerde de stand van de **IJsvogel** tot 400-500 paren. Na de zachte winter 2018/19 volgde fors herstel, bijvoorbeeld in de Gooi- en Vechtstreek NH/Ut (van 24 naar ca. 50 paren) en in de Biesbosch (19 naar 45).

Bijeneters, nestelend in twee Limburgse gebieden (5 nesten), ontbraken voor het laatst in 2009 als Nederlandse broedvogel.

De voorbeeldig onderzochte populatie **Middelste Bonte Spechten** in Twente groeide tot 355 territoria, ruim boven het vorige topjaar 2018 (295). Een vergelijking van 40 telgebieden elders die in beide jaren onderzocht zijn, wijst eveneens op toename (+17% tot 74 territoria).

De **Cetti's Zanger** is in verschillende regio's al lang geen zeldzaamheid meer. In 95 gebieden die in 2018 en 2019 geteld zijn (minimaal één jaar bezet) nam het aantal met 70% toe. Integrale kartering door VWG Biesbosch leverde in dat gebied liefst 1403 territoria op. Vergelijk dat eens met 2010 (316) en 2015 (757). In district

Zuid-Holland-noord, direct ten noorden van de Biesbosch, zaten naar schatting 350 territoria. Langs de Lingeoevers bij Arkel-Leerdam Gl werden 60 territoria gevonden (eerste territorium in 2012). Ook dieper in het binnenland rukt de soort op. Zo werd in 2019 Drenthe bereikt (1), steeg het aantal in de Gelderse Poort (vestiging in 2016) naar 27 territoria en zaten er naar schatting 75 in district Brabant-Oost.

Het was, in ieder geval regionaal, een redelijk jaar voor de **Grote Karekiet**. Hij liet in de Randmeren (ca. 44 territoria) enig herstel zien na 'het slechtste jaar ooit', niet echter in het Vechtplassengebied (ca. 10).

Langdurig zingende **Graszangers** ver buiten het bekende kerngebied (Saeftinghe e.o.) werden gemeld uit het Bargerveen Dr (1-10 juli) en Beugen NB (28 juni – 22 juli). Een succesvol paartje in Westkapelle leverde het eerste bewezen broedgeval voor Walcheren op.

Een mannetje **Withalsvliegenvanger** probeerde vergeefs tussen 19-28 mei vrouwtjes Bonte Vliegenvanger te verleiden bij een nestkast in Leersum Ut.

Een succesvol broedgeval **Grote Gele Kwikstaarten** bij Haastrecht ZH was pas het derde voor deze provincie (2006 en 2007 Wollebrand Honselersdijk).

Een baltsend paar **Grote Kruisbekken** was op 4 april aanwezig in een BMP-gebied op de ZO-Veluwe; op 11 mei werd op dezelfde plek een uitgevlogen jong gezien. In

Pontische Meeuw, adult paar bij nest in 'kolonie' Lelystad, 1 mei 2019.

Foto: Albert de Jong

het najaar van 2018 en de winter 2018/19 werden in Nederland meerdere (groepen) Grote Kruisbekken gemeld. In 2017/18 was dat ook al het geval, wat resulteerde in 17 territoria in het voorjaar van 2018.

Europese Kanaries zijn inmiddels bijzonder zeldzaam. Tot nu toe werden slechts 6 territoria bekend. Een **Grauwe Gors** zong van 14-23 juni bij Asselt Lb. Net als in 2018 werd een zingende **Cirlgors** ontdekt, dit keer nabij Nederweert Lb (21 juni - 22 juli).

Mocht u nog gegevens van zeldzame broedvogels hebben, dan ontvangen wij die graag. Het rapport over 2018 valt komend voorjaar bij alle broedvogeltellers in de bus. Tot slot wil ik graag alle tellers, districtscöördinatoren, soortwerkgroepen en terreinbeheerders hartelijk bedanken voor hun inspanningen.

● **Arjan Boele**

Velduil, één van de 70 broedgevallen in Friesland, 24 juni 2019.

Foto: Klaas Akkerman

